

לקחים מפזמון המצעדים וממצעד הפיזמונים

מאת ישראל אלדד

ידעתי גם ידעתי: למחרת החג אין זו מן החכמה לשוב ולדון בו, שהרי — כמקובל לאמר — „נמאס“ שנית — וגם זה מקובל, ואף על פי כן צודק — למחרת החג מן הראוי לפנות אל ענייני החול, מן הראוי אף לתהות על עיקרם של ענייני החול אצל לנו, ולהזכיר חכמת קדמונים שאמרו, שלא פחות מאשר צו הוא לנו בשבת, צו הוא לעבוד ששת ימים, „ועשית בם כל מלאכתך“, ולשאול צריך, האמנם מקיימים אנו צו זה, או שמא לא רק את השבת אנו מחללים, כי אם גם את החול, באשר אין אנו עובדים בהם כראוי, ואנו בבחינת: עובדים בשבת ושובתים בחול, מרצון או מאונס, לתיאבון או להכעיס. ועל כך נשוב ונדון בהקשר לבעיית חמשת ימי עבודה.

ואם למרות עצת חכמים זו שלא לשוב למחרת החג ולדבר בו, אקדיש היום דברים לכך הרי מצד התהייה החשובה על טבעו של העם פה, כפי שהוא מתגלה במופעים הציבוריים בחג. והפעם בשניים מהם: במצעד הצבאי (אח מה שכוונה בשם זה) ובמצעד הפזמונים.

ההמונים נהרו לראות במצעד צה"ל למרות ידיעתם הברורה מה מצומצם, עד עלבון מצומצם, יהיה מצעד זה. על כן אין לדבר על האכזבה שנתאכזבו, או בלשון „מצעד מכזיב“. המצעד לא הכזיב, ממש כשם שממ-שלת ישראל אינה „מכזיבה“ (מכל מקום לא בצורת בניין הפעיל של פעל זה).

כשיצאתי לרחוב שאלני מי ששאל: ובכן אתה בכל זאת הולך לראות במצעד? אמרתי: אני הולך לראות את העם, ההולך לראות במצעד, אני הולך לראות את העם ה"א" אוהב את צבאו.

כי זה, או ליתר דיוק: זאת, האהבה ההיא, היא מקור תקווה.

אין צריך לאמר, התיירים היהודים ההם, המוחים דמעותיהם הכנות, הבאות מן הלב אך ביתר כנות מאשר הדולארים מהכיס, כי ללא חישובים למיניהם, חישובי מיסים וחי-שובי יוקרה חברתית וחישובי הנצחה על קיר-רות. דמעות ישר מהלב היהודי שהוא עמוק מהכיס ודאי ודאי עמוק מהמוח הנתון לביזנס ולמעמד ולאמונה המוחית-ולא-לבבית ש„אמריקה היא אחרת“. המוח מפוצל והוא מקרין על הלב, אבל גרעינו של הלב אין בו נאמנות כפולה, גרעינו של הלב יש בו נאמנות יהודית בלבד, ואת זאת יודעים הגויים, והסתייגותם מובנת, גם הוא כגרעין לבם. וגם אם היו או אף מוחו של התייר ההוא אומר „יש לכם בחורים נפלאים שכ"אלה“, לבו רוחש ועינו מביעה בדמעה: „יש לנו בחורים נפלאים שכאלה“.

ואין צריך לאמר המוני „עמך“ אלה, שחיי-לים אלה בשרם ודמם הם, שהרי יותר ממספר בנינו אנו, מספר בניהם הם של אותה „פרימיטיבית“ המשמיעה את יללות הקצב בהשיקה על פיה כמו בשעת חתונה או הלווייה, זה מבע כל לבה שאינו מסוכסך עם מוחה, שאינו חבוי ואינו בורח מפני עצמו.

והנה אף הם, בחורי ישיבה מ„מאה שערים“,

שאולי חמקו בגניבה משכונתם ומ„הישיבה“ שלא השביתה לימודיה ביום „החג הציוני“, ואתמול או מחר יהיו מן המיידים מכונות מחללות שבת זמן הזועקים נגד מנתחי מתים, הנה גם הם עוברים פה כאילו במקרה, ולבתייהם פועמים עם תופי הצועדים והם כועסים לא פחות מאשר ה„ציוניסטים“ על ממשלת ישראל שנכנעת לרצון הגויים ואיננה מעלה לרחובות ירושלים את מיטב הפלדה ועל שמי ירושלים את גאות מטור-סינו, הם כועסים וכואבים אף על פי שאחד מעתונתיהם, „המודיע“, בטאון „אגודת ישרי-אל“, יצא במאמר ראשי נגד עריכת המצעד בירושלים בכלל, שלא כדאי בגללו „לבוא בריב עם המעצמות המערביות“. סוף סוף אין זה עניין של קרנית עין של גווייה להצלת ראייתו של יהודי חי... אבל הבחור-רים ההם כנראה לא קראו את דבר מנהיגיהם ואף הם אוהבים ודאי את צבא ישראל של הכופרים והפושעים הציוניים באהבת ישראל אמיתית ובגאווה של אמת.

ועד לאותו מלומד אוניברסיטאי שהרכיב את ילדו על כתפיו ואומר לי: באתי כי הילד רצה לראות...

ועד לעצמי שמצאתי תירוץ זה דלעיל: לא את המצעד אני הולך לראות, כי אם את העם הרואה במצעד...

יש שירים שמיליהם טפלות אך מגנינתם יפה, יש שירים שבתיהם דלים אך פזמוניהם פשוטים ויפים.

יש מצעדים — כגון זה של השתא בירושלים — שכמל פוליטי ואופי בלתי-פוליטי פוגעים בהם לרללם, לרוקנם, להשפילם. ואף על פי כן: יש פזמון גם למצעדים אלה, פזמון חוזר ופשוט חזק, והוא: העם אוהב את צבאו, כי הוא מדמו הוא ידיעת דמו, מה מבטא צבא זה. ואפילו מצעד דל מראה כל-כך יש בו יותר אמת מאשר בכל פטפוטי הסרק על שלום, אשר פוטפטו במצ-עד הלילי באיצטדיון באינטונאציה ובדיק-לאמאציה עד להקיא ולגיחוך.

(אגב, מדוע הושמט משירו של אלתרמן בית בו דובר על כך שלא יראנו אויב על גחון, בית שהוקרא בשעת החזרה והושמט בטכס ה"רשמי, בשנה שעברה „שופץ“ כך גם שירו של אורי צבי גרינברג. האם גם נשק השירים נחשב לנשק כבד שמגשימים אותו לצנזורה של או"ם והשגרירויות?)

וכל הרצידיבות הפאציפיסטיות „לברית שלום“ באיצטלות של „מדיניות נבונה“, הן מן העם והלאה, כשם שהן מן המציאות והלאה, שם שהן מן היעוד-שהוא-הכרח והלאה.

אל מול פני החומה נסתיים המצעד ופוזר. אל מול פני הליגיונרים האויבים שעמדו עליה, על חומת ירושלים המבווישת. והעם שחזה שם במצעד הניף אגרופים וקללות ואילו נצטוו, הוא וחייליו, היו עולים על העיר ללא שהיות מכוח האהבה שלא כבתה. כי ירושלים היא פזמון הנפש החוזר, הנצחי.

כאשר הוכח גם במקום אחר ובאווירה אחרת לגמרי עוד באותו יום עצמו בירושלים. במצעד הפזמונים.

לכאורה, דבר שונה לגמרי מהמצעד הצבאי. לכאורה גם עם אחר. זביחוד כאשר „עולים“ על הבמה „השיר-רים“, רובם המכריע טפל שבטפל, באנא-ליות מחרדה, לא ייחוד של מלה, לא ייחוד של מגנינה. מלים צבועות, מגנינות אפילו לא צבועות, אלא גנובות-לכיעור בגלוי, כאילו הועתקו ישר מן הסרט ההוליבודי המטופש ביותר (לא הכל שם מטופש כל כך), והי בדיחות הטפלות של המנחה, והמרגיז ביותר: מחיאות הכפיים של הקהל העצום. יש חידוש אחד והוא דוקא חיובי ומעניין: הפעם משתתפים גם ממקומותיהם חברי קיבוצים ומושבים, ולמרבה ההפתעה: כמעט שאין הבדלים בטעם, אף לא בטעם הטפל, ואף קיבוץ דתי מצביע ברובו על שיר נבוב ביותר.

ובכן, זהו? גם זה העם? גם זה מופע תרבותי? ומיד אחר חידון התנ"ך? ובכן, שם בבית העם הקטן העם „הטוב“, „הרוחני“ (ואני מתעלם כרגע ממצמד „פרס ישראל“, שם ודאי לא „העם“, שם הלא השמנת האינ-טלקטואלית, ועליהם יש לייחד את הדיבור ולא זה הנושא פה).

ולפתע... מה קורה פה? יש עוד חידוש השנה במצעד זה. מחוץ לשירים המתחרים על הקולות, העומדים לב-חירה דימוקרטיית, הוזמנו חמשה שירים בלי אלמוניות, בלי „טוטו“, בלי בחירה, כי אם סתם כך, כתוספת גלווייה חגיגית.

ומחמשת השירים האלה צף ועלה אחד ש-נעשה במפתיע לחוויית הערב.

נעמי שמר כתבה והלחינה שיר „ירושלים של זהב“, שפתחתו אוויר וריח וצליל ירו-שלמיים, המשכו צער על בדד ירושלים והר הבית והדרך ליריחו, וסופו שבועה. „נשיקת שרף“ חזרות עם „כולה זהב“ וזו הענווה האמיתית של המשוררת הרואה עצמה כצער בניה ומשוררה של העיר.

ופשטותה של המנגינה, רכותה, כיסופה, הרמותה אל אשר מעבר, כמעט, כמעט כ-מצעד הצבא עצמו, שיותר משהיה בו גרמו בו.

ועל הכל, וזה החשוב לעניינו פה שלא במצעד ובפזמונים בא לדון כי אם בעם שחזה בהם והאזין להם:

הדבר שהתרחש באולם אין לו תקדים ב-תולדות המופע הזה. ההתרגשות וההתלהבות כאילו שטפו מעל כל פנים ועיניים כל צבע וכחל ושרק. איזו רוח מטהרת עברה על הכל ולא היה צל של ספק, שאילו נכלל השיר הזה בין המועמדים, לא היה חסר אף קול אחד משלושת אלפי הקולות. הקולות? לא. הלבבות שנתפעמו לשמע המלים הפשוטות שביטאו אהבת אמת וכיסופי אמת אף אצל אלה שאך זה עתה מחאו כף לאיזה צירוף אוילי ביותר של מלים וצלילים נבובים וחקויים. פתאום נגע מישוה במיתר המקור, והמיתר נענה בהתרגשות אדירה וכנה. ולא נתפזר הקהל לפני שהושמע לו שוב זה השיר על ירושלים של זהב, ולא הצטרף הקהל לשירת שיר אחר ורק לשירת זה השיר.

העם אוהב את ירושלים, ולא דוקא את זו שמחוץ לחומות. כי אם זו שבגופו כמעט (המשך בעמוד 17)